

**Ogólnopolska Studencko-Doktorancka Konferencja Naukowa
pt. „Proces karny w dobie pandemii” (MS Teams)**

Lublin, 4 stycznia 2021 r.

National Scientific Conference of Students and PhD Students
“The Criminal Process in the Era of the Pandemic” (MS Teams)

Lublin, 4 January 2021

Всеполюская научная конференция студентов и аспирантов «Уголовный процесс
в эпоху пандемий» (MS Teams)

Люблин, 4 января 2021 года

Польська національна студентська та докторська наукова конференція
«Кримінальний процес у епоху пандемії» (MS Teams)

Люблін, 4 січня 2021 р.

TYMON MARKIEWICZ

Mgr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

e-mail: tymon.markiewicz@kul.pl, <https://orcid.org/0000-0001-8362-5898>

W dniu 4 stycznia 2021 r. odbyła się Ogólnopolska Studencko-Doktorancka Konferencja Naukowa „Proces karny w dobie pandemii”, zorganizowana przez Katedrę Postępowania Karnego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Wydarzenie zostało objęte honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie. Z uwagi na sytuację epidemiczną konferencja została przeprowadzona w formie zdalnej.

Zgodnie z założeniami organizatorów konferencja miała stworzyć możliwość podjęcia debaty w związku z normatywnym i praktycznym oddziaływaniem pandemii COVID-19 i jej skutków na polski proces karny. Przyczynkiem do dyskusji były przede wszystkim kolejne nowelizacje przepisów Kodeksu postępowania karnego¹, zawarcie w specustawach covidowych przepisów mających bezpośredni wpływ na tok postępowań karnych², a także doświadczenia praktyki, zwłaszcza

¹ M.in. art. 14 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2020 r. poz. 568 z późn. zm.; art. 1 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2019 r. poz. 1694 (dalej: K.p.k.).

² M.in. art. 15zzr i art. 15zss ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 2095 z późn. zm.

sądowej, dotyczącej realnego wpływu nowych warunków epidemicznych na orzekanie w przedmiocie odpowiedzialności karnej podsądnych. Jednocześnie konferencja miała stać się okazją do podjęcia aktywnej debaty młodych naukowców, przede wszystkim studentów i doktorantów. W przedmiotowym wydarzeniu wzięli udział również przedstawiciele praktyki: sędziowie, adwokaci, radcowie prawni, a także aplikanci, jak i biegli sądowi. Prelegentami byli przedstawiciele czternastu ośrodków akademickich i badawczych.

Konferencja została podzielona na pięć paneli tematycznych. Każdy z nich skupiał się na zmianach normatywnych i problemach związanych z wystąpieniem epidemii COVID-19, jednakże poruszane zagadnienia dotyczyły różnych sfer prawnych. Pierwszy panel został poświęcony problematyce środków zapobiegawczych, drugi prawu i postępowaniu dowodowemu, trzeci zagadnieniom z zakresu prawa karnego materialnego i wykonawczego, czwarty postępowaniu karnemu na etapie sądowym, a piąty aspektom konstytucyjnym, międzynarodowym i związanym z zasadami procesowymi.

Obrady otworzyła Kierownik Katedry Postępowania Karnego KUL, dr hab. Małgorzata Wąsek-Wiaderek, prof. KUL. Referat otwierający, w ramach pierwszego panelu tematycznego, zatytułowany *Stosowanie środków zapobiegawczych w okresie pandemii COVID-19 a rekomendacje JUSTICIA European Rights Network w zakresie szczególnej ochrony życia i zdrowia*, wygłosiła Magdalena Róża Krysiak (Uniwersytet Łódzki). Kolejne wystąpienia (mgr Katarzyna Krzyżanowska, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; Kinga Kitłowska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu; Kacper Kobierski i Wiktoria Licha, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; Magdalena Reps i Wioletta Konieczna, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; Hanna Kołtun, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adw. dr Piotr Misztal, Uniwersytet Łódzki) skupiały się przede wszystkim wokół tzw. zdalnego posiedzenia aresztowego, czyli zmian w obrębie art. 250 § 3b–3h K.p.k., a także w mniejszym stopniu wokół nowych regulacji z art. 258a i art. 276a K.p.k. Wskazane przepisy zostały poddane krytyce. Podnoszono przede wszystkim istnienie możliwości naruszenia prawa do obrony oskarżonego, związanego w szczególności z kontaktem z obrońcą. Zwracano uwagę, że niezasadne jest pozostawienie obrońcy wyboru miejsca uczestnictwa w przedmiotowym posiedzeniu (albo w sądzie, albo w miejscu przebywania podejrzanego), gdyż świadczenie obrony „naodległość” może istotnie rzutować na jej standard. Zwłaszcza, że w przypadku braku osobistego kontaktu podejrzanego z obrońcą, sąd może jedynie (ale nie ma obowiązku) zarządzić przerwę celem kontaktu telefonicznego, co więcej, art. 250 § 3e *in fine* K.p.k. wprost przyznaje sądowi podstawę, aby takiego kontaktu odmówić. Jednocześnie wskazano, że przepis art. 276a K.p.k., ustanawiający nowy

„medyczny” środek zapobiegawczy, stanowi *superfluum* względem istniejących już rozwiązań i wszystkie wyszczególnione tam zakazy, w tym również ich połączenie ze stosowaniem poręczenia majątkowego, mogły mieć miejsce także dotychczas, bez potrzeby ingerencji ustawodawcy. W kontekście zaś nowej dyrektywy stosowania środków zapobiegawczych z art. 258a K.p.k., wyrażono obawy, że może ona stanowić instrument do nadużywania stosowania najsurowszego, izolacyjnego środka w postaci tymczasowego aresztowania.

Drugi panel, pn. Prawo i postępowanie dowodowe a pandemia COVID-19, został poświęcony szeroko rozumianym kwestiom dowodowym. Pierwsze wystąpienie biegłych sądowych – dr. Tomasza Rajtara i dr. Agnieszki Haś (Instytut Ekspertyz Sądowych im. Prof. dra Jana Sehna w Krakowie), pt. *Opiniowanie psychologiczne w sprawach karnych w okresie pandemii – trudności i ograniczenia*, wzbudziło szczególne zainteresowanie uczestników. Podczas dyskusji prelegenci odpowiadali na liczne pytania dotyczące bieżących problemów, z jakimi borykają się przy opiniowaniu w trakcie trwania stanu epidemii. Kolejne wystąpienie poświęcono art. 315a K.p.k. dotyczącemu możliwości odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzonego. Jego autor, dr Łukasz Krysiński (Wyższa Szkoła Umiejętności Społecznych w Poznaniu), wykazywał, że przepis ten może mieć znaczenie nie tylko w sytuacji, o której literalnie traktuje („gdy czynność ta [przesłuchanie] nie jest niezbędna do dokonania ustaleń faktycznych”), ale może być również wykorzystany w związku z epidemicznymi ograniczeniami w przeprowadzaniu dowodów. Także w tym panelu zwrócono uwagę na aspekt możliwości przeprowadzania czynności procesowych w sposób zdalny, tym razem dotyczyło to przesłuchania świadków. Kamila Kurpiewska (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) odniosła się do przepisów pozwalających na dokonanie tego typu czynności przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość (np. art. 177 § 1a K.p.k.). Z kolei Sebastian Traczyk (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego) w referacie pt. *Zeznania świadków w dobie pandemii – analiza prawna przypadku* przedstawił, jak stosowanie tego typu instytucji wygląda w toczących się postępowaniach. Ostatnim wystąpieniem drugiego panelu był referat apl. radc. mgr Aleksandry Potaczała (Uniwersytet Opolski) w przedmiocie art. 232b K.p.k., czyli przepisu o nieodpłatnym przekazaniu przedmiotów zatrzymanych w toku postępowania. Autorka poruszyła kwestię trybu przekazania przedmiotów w myśl tego przepisu, poddała analizie kwestię zaskarżalności postanowienia wydanego na jego podstawie, a przede wszystkim przedstawiła wątpliwości, powołując się w tym zakresie na stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich co do konstytucyjności przyjętego rozwiązania w zakresie podmiotu właściwego w świetle wzorca art. 46

Konstytucji RP, zgodnie z którym przepadek rzeczy może nastąpić tylko na mocy prawomocnego orzeczenia sądu.

W następnym, trzecim panelu poruszono problematykę aktualnych zagadnień, które w związku z pandemią COVID-19 powstały na gruncie przepisów materialnych i wykonawczych. Panel otworzył referat dr. Adriana Zbiciaka (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) w przedmiocie zmian modelu orzekania kary łącznej i praktycznych możliwości ograniczenia zagrożenia epidemicznego w sprawach o wyrok łączny. Autor zwrócił uwagę na niespójność pomiędzy przepisami regulującymi zdalne posiedzenie aresztowe oraz zdalną rozprawę. Mianowicie w art. 250 § 3c K.p.k. wskazano, że w zdalnym posiedzeniu aresztowym, w miejscu przebywania podejrzanego, o ile jest to jednostka penitencjarna, zamiast referendarza sądowego lub asystenta sędziego może brać udział funkcjonariusz Służby Więziennej. Takiej możliwości nie przewiduje art. 374 § 5 K.p.k. dotyczący zdalnej rozprawy. Krytycznie oceniono to rozróżnienie, bowiem właśnie w przypadku rozprawy oskarżony lub skazany pozbawiony wolności (w przypadku rozprawy w postępowaniu o wyrok łączny) będzie przebywał w jednostce penitencjarnej i trudno znaleźć *ratio legis* dla rozwiązania, by w miejscu jego przebywania w rozprawie nie mogła brać udziału osoba zatrudniona w takiej jednostce, a musiała osoba zatrudniona w sądzie, w okręgu którego strona przebywa (a więc najczęściej niezwiązana w żadnym stopniu z prowadzonym postępowaniem). Jednocześnie zawarto sugestię rozważenia możliwości, aby właśnie w ramach postępowań o wyrok łączny – z uwagi na przedmiot tego postępowania – procedowanie zdalne stało się regulą. Mgr Paulina Duda (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) zwróciła uwagę na wyrok Trybunału Konstytucyjnego wydany w sprawie K 46/15, w swoich konsekwencjach zwiększający standard gwarancyjności postępowania w przedmiocie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zapobiegawczego. Z kolei radca prawny Wioletta Pytko (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) odniosła się do ewentualnej możliwości ponoszenia przez lekarzy odpowiedzialności karnej za działania podejmowane przez nich w okresie pandemii. W przedmiocie zagadnień materialnoprawnych wypowiedział się również Jacek Szkudlarek (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), który poświęcił swoje wystąpienie zmianom w Kodeksie karnym³, wprowadzonym ustawami „covidowymi” – art. 37a, art. 57b, art. 115 § 9a i art. 278a K.k. Prelegent krytycznie ocenił przede wszystkim ogólny kierunek tych zmian, dążących do zaostrzania odpowiedzialności karnej w przypadkach przewidzianych w przytoczonych przepisach. Natomiast kwestie związane z prawem karnym wykonawczym przedstawił Bartosz

³ Dalej: K.k.

Batko (Uniwersytet Śląski w Katowicach), którego wystąpienie dotyczyło zagadnienia udzielenia skazanemu przerwy w wykonywaniu kary w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 (art. 14c specustawy). Autor omówił różnice w warunkach, jak i w procedurze udzielenia tej przerwy względem przerwy z art. 153 K.k.w., ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji prokuratora. Nową instytucję określił jako normatywne rozwiązanie szczególne, którego celem jest usprawnienie systemu administrowania zakładami karnymi w czasie pandemii.

Wystąpienia w ramach czwartego z paneli koncentrowały się na jurysdykcyjnym etapie postępowania karnego. Mgr Tymon Markiewicz (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) poświęcił swój referat instytucji niezwiązanej bezpośrednio z pandemią, ale takiej, która w jej okresie zaczęła obowiązywać – sporządzeniu uzasadnień wyroków na urzędowych formularzach. Do rozwiązania przyjętego w art. 99a K.p.k. odniósł się krytycznie, podnosząc przede wszystkim, że w niektórych układach procesowych uzasadnienie sporządzone w taki sposób nie będzie spełniać swojej procesowej roli, a nawet może rzutować na realizację standardu rzetelnego procesu. Standard rzetelnego procesu miała w polu widzenia w swoim wystąpieniu również Weronika Ścibor (Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu). Odnosiła się do niego w związku z możliwością wyłączenia jawności rozprawy z powodu pandemii. Wątpliwości prelegentki budziły przede wszystkim odgórne zarządzenia Prezesów Sądów, wyłączające jawność zewnętrzną we wszystkich sprawach. Z kolei Filip Wójtowicz (Uniwersytet Warszawski) dokonał oceny art. 378a K.p.k. z punktu widzenia oskarżyciela posiłkowego i równości stron procesowych. Rozważył trzy rozwiązania dogmatyczne przedstawionego problemu – hipotetycznej obstrukcji oskarżyciela posiłkowego: zastosowanie wobec nieuczciwego oskarżyciela posiłkowego art. 378a K.p.k. *per analogiam*, art. 56 K.p.k. lub wyznaczenie pełnomocnika z urzędu. Żadnego z nich nie uznał za zadowalające, proponując zmianę art. 378a K.p.k. w ten sposób, by miał on wprost zastosowanie także do oskarżyciela posiłkowego lub wprowadzenie limitu usprawiedliwionych nieobecności na rozprawie. Łukasz Hawrylak (Uniwersytet Śląski w Katowicach) jako zasadny ocenił kierunek zmian normatywnych mających na celu zwiększenie zakresu doręczeń elektronicznych (m.in. art. 119 § 1 pkt 2 K.p.k.), jako trend mogący mieć istotne znaczenie dla procedowania w sprawach karnych, w szczególnych warunkach epidemicznych.

Na ostatni panel, zatytułowany Aspekty konstytucyjne, międzynarodowe i zasady procesowe w związku z pandemią COVID-19, złożyły się trzy wystąpienia. Adwokat Adam Kasperkiewicz (Instytut Nauk Prawnych PAN), na kanwie przypadku zaczerpniętego z praktyki, w którym warunkiem szybszego rozpoznania zażalenia na postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego było złożenie przez

prokuratora i podejrzanego zgodnych oświadczeń o rezygnacji z udziału w jawnym posiedzeniu sądu, rozważył wybrane problemy związane z możliwością zawierania przez strony postępowania karnego porozumień w przedmiocie zrzeczenia się swych uprawnień procesowych. *De lege ferenda* wskazał na potrzebę ustawowego uregulowania zrzeczenia się przez strony w drodze porozumienia udziału w posiedzeniu sądu lub rozprawie. Magister Oskar Kida (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) przybliżył zmiany, które zaszły w postępowaniu dotyczącym skarg konstytucyjnych w związku z pandemią COVID-19, w szczególności odniósł się do art. 15zss specustawy i jego wpływu na bieg terminów procesowych w postępowaniu skargowym. Ostatnim referatem konferencji było wystąpienie mgr Renaty Badowiec (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Jego celem była odpowiedź na pytanie, czy rozprawa przeprowadzana w sposób zdalny może prowadzić do naruszenia standardu rzetelnego procesu w stosunku do oskarżonego. Autorka wyraziła wątpliwości w szczególności w zakresie gwarancyjności przyjętych rozwiązań.

Zamknięcia konferencji dokonała dr hab. Małgorzata Wąsek-Wiaderek, prof. KUL, Kierownik Katedry Postępowania Karnego KUL. Dziękując wszystkim jej uczestnikom, zwróciła uwagę, iż mimo różnorodności poglądów, w ramach spojrzenia na konkretne problemy prawne udało się wyprowadzić spójne wnioski o charakterze naukowym i praktycznym w zakresie nowych regulacji, motywowanych względami epidemicznymi. Pani Profesor wyraziła przekonanie, że konkluzje wpływające z konferencji, dotyczące zwłaszcza instytucji prawnych o charakterze procesowym, mogą okazać się przydatne w codziennej praktyce spraw karnych.